

Dạy nghề cho người khuyết tật tại tỉnh Trà Vinh

Thực trạng và giải pháp

LÊ TRẦN HUYỀN TRÂN*
HỒ NGUYỄN PHƯƠNGUYÊN**

Tóm tắt

Nhu cầu việc làm của người khuyết tật là rất lớn, nhưng hiện nay chỉ đáp ứng được một phần nhỏ, đa phần người khuyết tật có việc làm không ổn định, làm những công việc tạm thời, lao động phổ thông. Thu nhập người khuyết tật thấp, chưa đáp ứng được nhu cầu cuộc sống của bản thân và gia đình. Do đó, học nghề là tiền đề tạo ra cơ hội việc làm, giúp họ có thể sống độc lập, nâng cao chất lượng cuộc sống và hòa nhập với cộng đồng. Qua các phương pháp thống kê tổng hợp, mô tả, so sánh... bài viết đánh giá thực trạng và đưa ra giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả dạy nghề cho người khuyết tật tại tỉnh Trà Vinh.

Từ khóa: dạy nghề, lao động khuyết tật, người khuyết tật, Trà Vinh

Summary

It is the fact that the job market can only provide a small number of employments for the disabled whereas their demand for occupation is high. Almost of people with disabilities have unstable employment such as temporary work or manual work. They get such a quite low income that can not afford their everyday needs. Therefore, vocational training is an opportunity to help them live independently, improve living standards and integrate with the community. Through statistical, description, comparison methods and so on, the article aims to assess the current situation and provide solutions to improve vocational training for the disabled in Tra Vinh province.

Keywords: vocational training, disabled worker, the disabled, Tra Vinh

GIỚI THIỆU

Ở Việt Nam hiện nay, vấn đề về người khuyết tật đã được nhiều tác giả quan tâm nghiên cứu và được thể hiện ở nhiều góc độ khác nhau. Bùi Thái Hiền (2008) đã trình bày hệ thống cơ sở lý luận về việc nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật, thực trạng về hiệu quả đào tạo nghề và đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật tại Trung tâm dạy nghề người tàn tật tỉnh Bình Dương. Lương Ngọc Thảo (2014) nêu lên thực trạng, làm rõ nguyên nhân của những tồn tại, hạn chế của những tổ chức vì người khuyết tật trên địa bàn TP. Hồ Chí Minh, đề xuất những kiến nghị và giải pháp góp phần nâng cao tính hiệu quả trong hoạt động của các tổ chức đó để hỗ trợ người khuyết tật

nhều hơn trong vấn đề học nghề. Trịnh Thị Thùy Linh (2016) chỉ ra thực trạng đào tạo nghề cho người khuyết tật tại Trường Trung cấp Kinh tế - Du lịch Hoa Sữa và đánh giá thực trạng, đưa ra những đề xuất nhằm nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật vận động... Các nghiên cứu này đã xác định được thực trạng dạy nghề và các vấn đề về việc làm cho người khuyết tật, các quyền lợi mà người khuyết tật được hưởng.

Tuy nhiên, vẫn có một số mặt hạn chế là chỉ xác định được thực trạng dạy nghề, việc làm và quyền lợi của người khuyết tật, những đề xuất giải quyết thực trạng còn chung chung, chưa rõ ràng. Do đó, thông qua nghiên cứu này, nhóm tác giả tiến hành đánh giá thực trạng về việc dạy nghề tại tỉnh Trà Vinh hiện nay, đề xuất các giải pháp hiệu quả và cụ thể nhằm khắc phục những hạn chế hiện tại, phát triển những điểm mạnh đang có, bổ sung thêm các hình thức dạy nghề và nâng cao hiệu quả dạy nghề cho người khuyết tật trong Tỉnh, tạo điều kiện cho người khuyết tật được học nghề và có trình độ chuyên môn kỹ thuật.

* Trường Đại học Trà Vinh | Email: letrantv1997@gmail.com

** Trường Đại học Trà Vinh | Email: honguyenphuonguyen68@gmail.com

Ngày nhận bài: 06/06/2018; Ngày phản biện: 18/07/2018; Ngày duyệt đăng: 20/07/2018

**BẢNG: KHẢO SÁT THỰC TRẠNG DẠY NGHỀ NGƯỜI KHUYẾT TẬT
TẠI TỈNH TRÀ VINH**

	Tần số	Tỷ lệ (%)		Tần số	Tỷ lệ (%)
Dạng khuyết tật					
Vận động	14	23,3			
Nghe, nói	9	15,0			
Nhìn	23	38,3			
Thần kinh, tâm thần	6	10,0			
Trí tuệ	8	13,3			
Tổng cộng	60	100,0			
Học nghề					
Chưa học nghề	36	60,0	Có ý định học nghề	6	16,7
			Không có ý định học nghề	30	83,3
Đang học nghề	14	23,3	Có ý định học nâng cao	10	41,7
Đã học nghề	10	16,7	Không có ý định học nâng cao	14	58,3
Tổng cộng	60	100,0			
Việc làm sau khi học nghề					
Có	10	100,0			
Không	0	0,0			

Nguồn: Kết quả điều tra

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Trong bài viết này, nhóm tác giả thu thập thông tin thứ cấp từ báo cáo tổng kết của Ban Chỉ đạo thực hiện Đề án 1956 tỉnh Trà Vinh, cũng như một số công trình nghiên cứu khác.

Bên cạnh đó, nhóm tác giả cũng sử dụng phương pháp thu thập thông tin sơ cấp, thông qua phỏng vấn trực tiếp 60 người khuyết tật trên địa bàn tỉnh Trà Vinh trong tháng 09/2017. Trong đó, có 14 người khuyết tật vận động; 09 người khuyết tật nghe, nói; 23 người khuyết tật nhìn; 06 người khuyết tật thần kinh, tâm thần; 08 người khuyết tật trí tuệ và 12 cá nhân, cơ quan, tổ chức có liên quan đến việc dạy nghề cho người khuyết tật.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Theo số liệu thống kê của Ban Chỉ đạo thực hiện Đề án 1956 tỉnh Trà Vinh, số người khuyết tật được dạy và học nghề trong năm 2016 tại tỉnh Trà Vinh là 74 người. Trong đó, 20 người học nghề nông nghiệp, chiếm 27%; 54 người học nghề phi nông nghiệp, chiếm 73%. Người khuyết tật nhìn được dạy nghề là nhiều nhất với số lượng là 36 người và họ tham gia lớp học nghề massage. Số người được dạy nghề có sự chênh lệch rất lớn với tổng số người khuyết tật trên toàn Tỉnh (chỉ chiếm 0,5%).

Công tác dạy nghề và tạo việc làm cho người khuyết tật ngày càng được quan tâm. Nhưng bản thân người khuyết tật còn rào cản về mặt tâm lý, mặc cảm, tự ti, ngại tiếp xúc với xã hội, nên không yên tâm khi xa gia đình đi học nghề và chưa hiểu nhiều về lợi ích của việc học nghề để tạo thu nhập ổn định cho bản thân, giảm bớt gánh nặng cho gia đình và xã hội. Đa số người khuyết tật sống cùng gia đình và có mức sống nghèo hoặc trung bình. Vì vậy, người thân của họ không khuyến khích họ đi học nghề, muốn giữ họ ở nhà để trông coi, phụ giúp các công việc trong nhà... Việc kêu gọi người khuyết tật học nghề là chuyện vô cùng khó khăn, mặc dù mọi chi

phí đều hoàn toàn được miễn phí và được cấp thêm chi phí hỗ trợ ăn uống, đi lại.

Hơn nữa, nhận thức và sự quan tâm đến vấn đề dạy nghề cho người khuyết tật của các cấp lãnh đạo vẫn còn chưa đầy đủ. Tình hình dạy nghề có tiến triển, nhưng chưa mạnh mẽ. Số lượng nghề đào tạo cho người khuyết tật còn hạn chế, chưa quy hoạch được nghề phù hợp với khả năng lao động của người khuyết tật. Các nghề được đào tạo, như: massage, sử dụng nhạc cụ, may, điện, các nghề thủ công... chưa đáp ứng được nhu cầu của thị trường lao động và tình hình phát triển kinh tế của địa phương cũng như của đất nước.

Qua kết quả phỏng vấn trực tiếp 60 đối tượng, nhóm tác giả có thể chia người khuyết tật thành ba nhóm: người chưa học nghề, đang học nghề và đã học nghề. Phân tích cụ thể các nhóm đối tượng này như sau:

Người khuyết tật chưa học nghề

Qua kết quả ở Bảng, trong số các đối tượng được khảo sát, có 36 người khuyết tật chưa học nghề, đa phần họ sống bằng các công việc tự tạo, không có thu nhập ổn định, như: bán vé số, trồng trọt, chăn nuôi, làm thuê...; phần còn lại sống bằng trợ cấp xã hội hàng tháng hoặc dựa vào thu nhập của các thành viên trong gia đình. Thu nhập chính trong gia đình chủ yếu là từ người thân, cha mẹ, anh chị em, vợ chồng, con cái của người khuyết tật và có khi là chính người khuyết tật, nhưng thu nhập cũng tương đối thấp.

Trong số này, 30 người khuyết tật trả lời không muốn học nghề, bởi họ còn quá tự ti vào bản thân, sống khép mình lại với thế giới bên ngoài, nên họ cho rằng bản thân không có khả năng lao động. Trái lại, có 06 người khuyết tật muốn được học nghề để có thể tự nuôi sống bản thân, cũng như giảm đi gánh nặng cho gia đình, nhưng họ không biết sẽ học nghề gì, học ở đâu và họ chưa hiểu được hết các chính sách, cũng như quyền lợi của chính mình. Họ không tìm được nghề nghiệp phù hợp với tình trạng khuyết tật của mình, cũng như không có cơ sở dạy nghề nào ở gần khu vực nơi họ sinh sống.

Người khuyết tật đang học nghề

Cũng theo Bảng, hiện có 14 người khuyết tật đang học đàn Organ tại Đoàn cải lương Ánh Hồng do Hội Người mù tổ chức. 100% học viên tại lớp này là người khuyết tật nhìn, do đó việc dạy và học cũng rất khó khăn cho giáo viên hướng dẫn cũng như người khuyết tật. Người

khuyết tật không thể nhớ hết được nội dung mà giáo viên hướng dẫn, đặc biệt một số người khuyết tật là người dân tộc, nên khó tiếp thu kịp lời giáo viên nói, vì họ còn bị hạn chế về mặt ngôn ngữ. Phương pháp dạy học ở Đoàn cải lương Ánh Hồng là ghi âm và nghe để học, vì vậy có phần hạn chế khi thực hành. Giáo viên không có chuyên môn dạy cho người khuyết tật. Số lượng giáo viên tại mỗi buổi học chỉ có một người - quá ít cho việc dạy người khuyết tật, vì giáo viên cần phải cầm tay chỉ việc cho từng người, chứ không thể hướng dẫn chung tất cả rồi mọi người cùng thực hành. Vì thế, việc hướng dẫn cũng tốn rất nhiều thời gian. Mặt khác, đối với một số người khuyết tật, họ cho rằng thời gian đào tạo 03 tháng là quá ít, họ chưa thể nắm được hết kỹ năng và cũng chưa tự tin vào kiến thức bản thân mình có, nên họ muốn thời gian đào tạo dài hơn hoặc sau khi khóa học này kết thúc sẽ có khóa học mới.

Có 02 người khuyết tật muốn sau khi kết thúc khóa học đàn, Hội Người mù sẽ mở lớp massage nâng cao để những người học massage trước đó có thể tham gia nâng cao tay nghề. 05 người muốn được học nghề bổ sung sau khi kết thúc khóa học này. Trái lại, 04 người muốn học lớp đàn Organ nâng cao vì họ thấy nghề đàn phù hợp với sở thích, cũng như có thể thành thạo kỹ năng đánh đàn hơn. 03 người còn lại muốn được học massage vì họ thấy thời gian đào tạo lớp đàn Organ là khá ngắn, họ không được thực hành nhiều, chưa thành thạo thì đã kết thúc khóa học; họ cảm nhận rằng học đàn là quá khó. Ngoài ra, những người này còn bị tác động tâm lý khi thấy những người khuyết tật ở khóa massage trước đều có việc làm và thu nhập ổn định, đó cũng là một phần lý do họ muốn được học massage.

Người khuyết tật đã học nghề

Năm 2015 và 2016, Hội Người mù đã kết hợp với Viện Phát triển nguồn lực - Trường Đại học Trà Vinh tổ chức 02 lớp dạy massage trình độ sơ cấp nghề cho người khuyết tật nhìn ở độ tuổi lao động. Lớp thứ nhất được tổ chức tại Trường Đại học Trà Vinh, thời gian học từ tháng 06-12/2015, với số lượng đăng ký là 21 học viên, tuy nhiên khi khai giảng có 02 người không đến nhập học và có 04 học viên nghỉ học trong khóa này. Lớp thứ hai được tổ chức tại Trường Cao đẳng Nghề Trà Vinh trong thời gian 4 tháng, từ tháng 08-12/2016 với 20 học viên. Cuối khóa học,

các học viên được đánh giá cao về tác phong đạo đức, có tinh thần giúp đỡ nhau, tất cả đều đủ điều kiện tốt nghiệp và được cấp chứng chỉ nghề xoa bóp, bấm nguyệt.

Đa phần những người khuyết tật sau khi kết thúc 02 khóa học này đã có việc làm. Qua khảo sát ngẫu nhiên 07 người khuyết tật đã học nghề, thì tất cả đều làm đúng với nghề massage mà họ đã được đào tạo. Sau khi được đào tạo, người khuyết tật rất hài lòng về nghề được học, họ có thể hành nghề sau khi kết thúc khóa học, có thu nhập ổn định đủ để trang trải cuộc sống của bản thân. Một số người khuyết tật mong muốn được đào tạo chuyên sâu hơn để nâng cao tay nghề, có được nhiều khách hàng hơn.

Có 03 người khuyết tật đã từng học nghề ở ngoài Tỉnh. Họ học các nghề, như: điện, cơ khí, may mặc... và tất cả đều tìm được công việc đúng với nghề mà họ đã học, cũng như có được thu nhập ổn định, nâng cao được chất lượng cuộc sống. Họ cảm thấy tự tin hơn và không còn là gánh nặng của gia đình.

Nhìn chung, người khuyết tật khá hài lòng với hai khóa massage này, hài lòng về chương trình đào tạo, giáo viên, cơ sở vật chất cũng như dụng cụ học tập.

Tiếp tục khảo sát các cơ quan, tổ chức có liên quan đến việc dạy nghề cho người khuyết tật, nhóm tác giả nhận thấy, họ gặp khó khăn trong việc vận động, thuyết phục người khuyết tật học nghề, lựa chọn nghề phù hợp.

Việc lựa chọn nghề dạy cho người khuyết tật cũng rất nan giải, chọn nghề phải phù hợp với người khuyết tật cũng như nhu cầu của xã hội. Sự đa dạng về dạng khuyết tật và mức độ khuyết tật đòi hỏi cần phải chia người khuyết tật theo từng nhóm dạng khuyết tật để có thể chọn nghề phù hợp nhất cho từng nhóm khuyết tật. Qua quá trình khảo sát, nhóm tác giả thấy được rằng, Hội Người mù thấy được những mong muốn của người khuyết tật và cũng đã rất cân nhắc trong việc chọn nghề đào tạo; cũng đã nghiên cứu thị trường lao động tại tỉnh Trà Vinh, nhu cầu về nghề tại đây. Bằng chứng là mở hai khóa đào tạo nghề massage, tránh cùng vượt cầu, tránh tình trạng thất nghiệp, tạo điều kiện để người khuyết tật có việc làm. Sau hai khóa massage thì Hội Người mù đã mở khóa dạy đàn Organ, với số lượng học viên vừa phải để khi kết thúc khóa học sẽ cung cấp cho thị trường lao động tại tỉnh Trà Vinh một lượng nhạc công nhất định, người khuyết tật có thể có việc làm và trang trải cho cuộc sống của mình.

Sự khác nhau về mức độ và dạng khuyết tật ảnh hưởng lớn đến việc dạy nghề và khả năng tiếp thu kiến thức của người khuyết tật. Trong khi đó, nội dung của chương trình học, hình thức đào tạo chưa hợp lý còn nặng về lý thuyết, thực hành chưa được nhiều vì thời gian đào tạo chủ yếu là ngắn hạn chỉ từ 3-6 tháng/khoá học, thì người khuyết tật khó có thể có tay nghề cao và vững được; kinh phí hỗ trợ hạn hẹp, chỉ đủ cho người khuyết tật tạm biết việc, đặc biệt là chưa có giáo trình đào tạo riêng cho người khuyết tật.

Về phía giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật, họ không có chuyên môn đào tạo cho người khuyết tật, nên còn thiếu kinh nghiệm, kỹ năng truyền đạt cho người khuyết tật, hình thức đào tạo chủ yếu là "cầm tay chỉ việc".

Ngoài ra, trái lại với hai khóa massage trước người khuyết tật được học tại khu I Trường Đại học Trà Vinh và Trường Cao đẳng Nghề Trà Vinh và đều ở tại ký túc xá của Trường, có cơ sở vật chất tốt, thì khóa đàn Organ được dạy tại Đoàn cải lương Ánh Hồng, đã tồn tại lâu đời nên cơ sở vật chất đã xuống cấp. Do đó, người khuyết tật có sự so sánh về các khóa học, họ cảm thấy không hài lòng về cơ sở vật chất tại Đoàn cải lương Ánh Hồng.

MỘT SỐ GIẢI PHÁP

Thứ nhất, giáo dục kỹ năng sống để giúp người khuyết tật giảm bớt các rào cản tâm lý, giúp họ hoà nhập với cộng đồng và có các kỹ năng xã hội cần thiết để thành công trong công việc. Giáo dục, tư vấn để người khuyết tật nhận ra vấn đề, tầm quan trọng của việc học nghề, định hướng cho người khuyết tật lựa chọn nghề nghiệp, việc làm phù hợp với khả năng của họ. Ngược lại, người khuyết tật cũng phải tự chủ động tìm hiểu các lĩnh vực, các nghề nghiệp mà mình muốn theo học. Tự chủ động cung cấp thông tin, nhu cầu của mình cho chính quyền địa phương để được hỗ trợ một cách tốt nhất.

Có chính sách khuyến khích dạy nghề cho người khuyết tật, đẩy mạnh tuyên truyền rộng rãi các chương trình dạy nghề, học nghề để người khuyết tật có thêm thông tin và cơ hội tiếp cận với các chính sách. Phổ biến kịp thời và đầy đủ các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Động viên, khuyến khích người khuyết tật tích cực tham gia học nghề. Sửa đổi chính sách hỗ trợ tiền ăn, điều kiện đi lại, kinh phí học tập cho người khuyết tật trong thời gian học nghề phù hợp với điều kiện thực tế và đặc thù của người khuyết tật.

Thứ hai, vì sự đa dạng của các loại tật và mỗi loại tật lại có nhiều mức độ khác nhau, nên dạy nghề cần phải phù hợp với nhu cầu, điều kiện và đặc thù của người khuyết tật. Các chương trình đào tạo phải được thiết kế dựa trên chính nhu cầu của người khuyết tật, nhu cầu của thị trường. Phân loại người khuyết tật theo dạng tật và mức độ khuyết tật để thiết kế chương trình học cho phù hợp, khoá học phải được triển khai giống với thực tế.

Mặt khác, thời gian đào tạo cần đủ để người khuyết tật lành nghề, tùy theo dạng khuyết tật và

mức độ khuyết tật mà thời gian dài ngắn có thể điều chỉnh. Cần có sách giáo khoa, giáo trình riêng cho từng ngành nghề, từng dạng khuyết tật. Bổ sung chính sách hỗ trợ, đầu tư cơ sở vật chất, thiết bị dạy nghề phù hợp với dạng khuyết tật, ngành nghề đào tạo cho các cơ sở dạy nghề dành riêng cho người khuyết tật. Chú trọng nhiều hơn vào phần thực hành, phát triển các kỹ năng cho người khuyết tật để họ có thể tự tin và có được thu nhập từ ngành nghề mà họ được đào tạo.

Thứ ba, đội ngũ giáo viên giảng dạy cho người khuyết tật cần được đào tạo một cách chuyên sâu, có phương pháp dạy nghề phù hợp với đối tượng người khuyết tật. Cần đầu tư bồi dưỡng cho đội ngũ giáo viên dạy nghề về trình độ chuyên môn, kỹ năng, phương pháp dạy nghề đối với người khuyết tật. Đối với một số dạng khuyết tật, giáo viên cần phải học và nắm bắt được ngôn ngữ đặc thù của họ. Nâng cao ưu đãi, có chế độ ưu đãi đặc biệt đối với giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật. Có chính sách thu hút nguồn lực, đảm bảo đội ngũ giáo viên chuyên nghiệp, tận tâm. Đưa các giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật đến các trung tâm, cơ sở dạy nghề ở các tỉnh, thành khác và rộng hơn là ra nước ngoài, các nước có trình độ dạy nghề cho người khuyết tật cao, như: Australia, Nhật Bản, Đức... để học hỏi kinh nghiệm và học tập nhiều ngành nghề mới.

Thứ tư, các đơn vị đào tạo nghề chủ động phối hợp với các doanh nghiệp có nhu cầu tuyển dụng lao động để cùng nhau đào tạo, giúp người khuyết tật tìm được việc làm. Ngoài ra, khuyến khích người khuyết tật khởi nghiệp, tự tạo công việc bằng cách hỗ trợ vốn cho người khuyết tật. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Chỉ đạo thực hiện Đề án 1956 tỉnh Trà Vinh (2016). *Báo cáo kết quả thực hiện hỗ trợ dạy nghề cho lao động nông thôn năm 2016*
2. Bùi Thái Hiền (2008). *Nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật tại Trung tâm dạy nghề người tàn tật tỉnh Bình Dương*, Luận văn thạc sỹ, Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh
3. Trịnh Thị Thùy Linh (2016). *Nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật vận động qua các hoạt động trợ giúp của CTXH (nghiên cứu trường hợp tại Trường Trung cấp Kinh tế - Du lịch Hoa Sữa)*, Luận văn thạc sỹ, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn
4. Nguyễn Thị Thanh Tâm (2012). *Phân tích các nhân tố ảnh hưởng đến chất lượng đào tạo nghề cho người khuyết tật trên địa bàn TP. Đà Nẵng*, Trường Đại học Kinh tế Đà Nẵng
5. Lương Ngọc Thảo (2014). *Nâng cao hiệu quả đào tạo nghề cho người khuyết tật của các tổ chức vì người khuyết tật tại thành phố Hồ Chí Minh*